

Perspektive zagotavljanja varnosti v urbanih okoljih na Zahodnem Balkanu¹

Bernarda Tominc²

Članek govori o upravljanju urbane varnosti v prestolnicah republik nekdanje Jugoslavije, in sicer v Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Beogradu in Skopju. Pri obravnavanju urbane varnosti je prevzeta perspektiva človekove varnosti, katere bistvo je varnost ljudi in ne nacionalna ali mednarodna varnost. S pojmom sodobni viri ogrožanja sicer razumemo širok spekter groženj sodobni varnosti, osredotočamo pa se na kriminaliteto in naravne nesreče. Poročilo Združenih narodov o varnosti v urbanih okoljih poudarja, da je treba varnost v urbanih okoljih obravnavati skozi ustrezno urbano politiko, načrtovanje in vodenje. Poleg tega ugotavljamo, da je izrednega pomena sodelovanje različnih državnih in lokalnih akterjev za zagotavljanje varnosti v urbanih središčih. Kompetence, znanje, večšine in integriteta so pogoj za uspešno opravljanje dela varnostnih menedžerjev v mestih.

Opravili smo primerjalno študijo, temelječo na delno strukturiranih intervjujih s funkcionarji in strokovnjaki za urbano varnost ter univerzitetnimi profesorji. Intervjuvanci so identificirali najbolj in najmanj ogrožajoče dejavnike ter prioritete zagotavljanja varnosti. Opredelili so strategije varnostnega menedžmenta v svojih mestih in izrazili mnenje o sodelovanju različnih državnih ter lokalnih subjektov, ki skupno prispevajo k varnostni situaciji v urbanih naseljih. Prav tako so ocenili kompetence, znanje in večšine, ki so zahtevane za upravljavce varnosti v urbanih okoljih za izboljšavo varnostnega menedžmenta in koordinacijo zagotavljanja varnosti ter za večjo učinkovitost in uspešnost. Članek prav tako prikazuje sekundarno analizo statističnih podatkov o kriminaliteti ter javnem redu in miru, kar so najpogostejši dejavniki tveganja v mestih skupaj z naravnimi nesrečami in dejavniki negotovosti (revščina, brezposelnost, negativna nataliteta).

Ključne besede: urbana varnost, varnostni menedžer, urbana okolja, republike nekdanje Jugoslavije

UDK: 351.78

1 Uvod

Prestolnice so edinstvena okolja, saj se razlikujejo od drugih mest s prevzemanjem političnih, upravnih, kulturnih in simbolnih funkcij. V njih so običajno sedeži nacionalnih vlad, gostijo pa tudi druge nacionalne in mednarodne ustanove. Prav tako je tu večja gostota prebivalstva, mestna arhitektura/struktura pa specifična. Ta dejstva vplivajo tudi na lokalno upravno strukturo in tako definirajo proces zagotavljanja varnosti teh mest glede dodelitve pristojnosti, financiranja ter upravljanja. Za razliko od držav Srednje

Evrope je v državah Zahodnega Balkana etos decentralizacije in prilagajanje različnih modelov lokalne samouprave še vedno v povojih (Péteri, 2001). Kljub temu so danes vse države, zajete v raziskavi, upravno teritorialno razdeljene, pri čemer občina predstavlja temeljno in tradicionalno obliko lokalne samouprave, ki ima avtonomijo v skladu z ustavo. Organizacijska struktura in glavne naloge ter razmerje med državno in lokalno upravo so opredeljeni v državnih in občinskih pravnih aktih. Velikost (število prebivalcev, območje) in število občin se razlikujeta od države do države. To je deloma posledica nekdanjega razvoja držav in prizadevanja za decentralizacijo ter urbanizacijo³, deloma pa posledica sodobne zakonodaje. Monocentrični razvoj mest in vse večja

¹ Prispavek je nastal na podlagi zbranih podatkov v okviru projekta URBIS (<http://www.urbisproject.eu/index.php/en/>), ki ga financira Evropska komisija (518620-LLP-1-2011-1-IT-LEONARDO-LMP). Skupino slovenskih raziskovalcev v projektu URBIS tvorijo dr. Gorazd Meško kot vodja ter dr. Andrej Sotlar in Bernarda Tominc kot člana.

² Bernarda Tominc, asistentka za predmetno področje varnostni sistem, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, e-pošta: bernarda.tominc@fvv.uni-mb.si

³ Po drugi svetovni vojni je bil v Jugoslaviji deklariran enoten koncept prostorsko urbanega razvoja. Ta policentrično zasnovan projekt je predvideval razvoj večjega števila (manjših) mest. Namen projekta je bil uravnotežiti razvoj mest z industrializacijo. Vendar je šel razvoj bolj v smer monocentrizma, kjer gre za razvoj majhnega števila mest (običajno en center), ki imajo razmeroma dober življenjski standard (Verlič Dekleva, 1991).

mehanizacija kmetijstva sta povzročila selitev prebivalstva iz srednje- in nerazvitih ruralnih območij v mesta, ki so omogočala višji življenjski standard (Yanjiu, 1980).

Spremenjeno globalno varnostno okolje in nova varnostna tveganja so vplivali na razvoj varnostnih sistemov v novo nastalih političnih subjektih po razpadu nekdanje Jugoslavije. Spremembe v mednarodnem varnostnem okolju so velevale redefinicijo koncepta varnosti na vseh treh ravneh – individualni, nacionalni in globalni/mednarodni (Tominc in Sotlar, 2011), to pa je vplivalo tudi na lokalno upravo in zagotavljanje varnosti na lokalni ravni.

Narava sodobnih virov ogrožanja zahteva tudi na lokalni ravni multiagencijski pristop, in to državnih agencij, civilno-pravnih subjektov (organizacij, institucij) ter seveda posameznikov. Brez sodelovanja, skupnega reševanja varnostnih pojavov bi uspeh pogosto izostal, kar priznava tudi policija, saj je pri zagotavljanju varnosti in reševanju problemov manj uspešna, če ni doseženo soglasje o težavah v skupnosti in če ni sodelovanja z drugimi subjekti (Meško, Sotlar, Lobnikar, Tominc in Jere, 2012a).

Pričakovanja državljanov so vedno višja, skladno s težnjo k višji kakovosti življenja, kjer je varnost nepogrešljiva dobrina, hkrati pa moramo upoštevati vse večjo ranljivost značilno potrošniške družbe. Kakovost življenja (Dimitrijevič, 1973), trajnostni razvoj družbe (Nobilo, 1988), zaščita življenja in premoženja (Grizold, 1992) in uresničevanje temeljnih funkcij družbe (socialno-ekonomske, socialno-politične, kulturne, ekološke, ekonomske) (Grizold, 1992) so tiste sestavine nacionalne varnosti z največjim vplivom na posameznika. Koncept človekove varnosti (Djurič, 2009) postavlja posameznika in njegove potrebe ter pričakovanja v center zagotavljanja varnosti, ki ga zagotavljajo državni in lokalni akterji. Če so se svetovne prestolnice po enajstem septembru v svojih varnostnih politikah ukvarjale pretežno z grožnjo terorizma in kriminalitete, so nedavne naravne nesreče, kot so orkan Katrina, potres na Haitiju in cunamiji v Aziji ipd., ozavestile ranljivost mest tudi zaradi naravnih nesreč. Tudi poročilo Združenih narodov *Enhancing Urban Safety and Security: Global Report on Human Settlements* (Združeni narodi, 2007) navaja tri glavne vire groženj v mestih, in sicer urbano kriminaliteto in nasilje, negotovost lastništva in prisilne izselitve ter naravne in antropogene nesreče. Ker je varnost dobila nov in širši pomen za posameznika, se zastavlja vprašanje, kdo lahko upravlja kompleksno varnostno okolje v mestnih okoljih, kjer delujejo številni državni, lokalni in zasebnovarnostni subjekti? Čeprav je v zadnjih 20 letih postopna „pluralizacija“ policijske dejavnosti opazna v številnih državah (Stenning, 2009), v središče zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti (še vedno) postavljamo policijo. Z vidika državljana je varnostni sektor eno-

ten sistem, ki mora biti učinkovit in uspešen ter ekonomsko sprejemljiv. Eden od izzivov v prizadevanju za varnejša mesta in za zagotavljanje blaginje meščanov je izboljšati sodelovanje med upravnimi organi, različnimi agencijami, ki prispevajo k delovanju mestnih skupnosti, in službami za zagotavljanje varnosti, zaščite in pomoči. Zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih tako zahteva sodelovanje in partnerstvo med organi državne in lokalne uprave ter organizacijami (policijo, lokalno policijo/redarstvom, posvetovalnimi telesi, sistemom zaščite in reševanja) in hkrati vključuje civilno družbo (državljanje, civilne iniciative, nevladne organizacije). Poseben izziv za prihodnost je, kako pritegniti lokalno prebivalstvo k sodelovanju pri prizadevanjih za večjo varnost, kako utrditi uvajanje in izvajanje filozofije policijskega dela v skupnosti ter kako zagotoviti visoko stopnjo integritete na obeh straneh partnerskega sodelovanja (Jere, Sotlar in Meško, 2012). Tudi Meško in Lobnikar (2005) opozarjata, da se za zagotavljanje lokalne varnosti zahteva sodelovanje različnih partnerjev, vendar so primarno še vedno odgovorne nacionalne (državne) institucije na lokalni ravni. Partnerstvo med državnimi in lokalnimi organi ter organizacijami med njimi lahko vodi do izboljšanih varnostnih mrež v mestih. Vendar pa Meško (2004) opozarja, da bi se tovrstno zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti lahko sprevrglo tudi v „ljudem prijazno“ nadzorovanje, kar pomeni širjenje mrež formalnega družbenega nadzorstva, ki nima nič opraviti s preventivnimi aktivnostmi, lahko pa vodi v policizacijo lokalnih skupnosti. Rešitev bi lahko našli v integraciji predstavnikov institucij in skupnosti v organih, ki bi določali prednostne naloge pri reševanju varnostnih vprašanj in tudi prevzemali odgovornosti za takšne prioritete. Po drugi strani pa ima zagotavljanje varnosti v vse bolj negotovem svetu za posledico preobremenjene proračune, ki pogosto presegajo zmogljivosti lokalnih skupnosti (Greene, 2011).

Tradicionalne metode policijskega dela se dopolnjujejo z novimi preventivnimi metodami dela policije. K temu lahko v veliki meri prispevajo tudi civilnodružbeni subjekti, saj gre za ozaveščanje in dvigovanje kulture prebivalcev ter oblikovanje vrednotnega sistema. Pri dosedanjem raziskovalnem delu o zagotavljanju varnosti na lokalni ravni v Sloveniji gre predvsem za preučevanje policijskega dela v skupnosti in preučevanje varnostnih svetov. Ker pa varnostni pojavi v lokalni skupnosti niso samo kriminalne narave, so v sistem zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti vključeni tudi drugi subjekti, ki so usposobljeni za reševanje, zaščito in pomoč pri naravnih in drugih nesrečah. V preventivni dejavnosti je poleg policijske dejavnosti treba upoštevati še razne socialne in druge javne službe ter zasebni sektor in nevladne organizacije, ki s svojimi aktivnostmi posredno ali neposredno zmanjšujejo obseg varnostnih pojavov in možnosti za njihov nastanek (Meško, Sotlar in Kury, 2007). Tudi Evropska listina o urbanih

okoljih (Svet Evrope, 1992) predvideva koordinirano sodelovanje možnih akterjev v lokalni skupnosti, ki lahko pripomorejo k večji varnosti. Gre za subjekte formalnega družbenega nadzorstva, neformalnih mrež (društev za pomoč žrtvam, športnih društev, nevladnih organizacij) ter organov političnega odločanja in upravljanja na lokalni ravni, katerih cilj je razvoj in varna lokalna skupnost.

Evropska listina o urbanih okoljih poudarja, da je učinkovita varnostna politika v urbanih okoljih odvisna od sodelovanja med policijo in lokalno skupnostjo. Na ta način zagotovimo učinkovito partnerstvo na področju zagotavljanja varnosti in preprečevanja kriminalitete. Pri tem pa ne smemo zanemariti vključevanja čim večjega števila članov skupnosti in v največji meri odpraviti odtujenost ljudi. Meško (2003) je na primer dokazal pozitivno korelacijo med samovarovanjem oz. samozaščitnim obnašanjem občanov in policijskim delom v skupnosti. S sodelovanjem subjektov v lokalnih skupnostih na področjih, ki se nanašajo na izboljšanje varnosti, se znova spodbuja skupno reševanje različnih vprašanj na najnižjih ravneh, ki predvsem zaradi razvijanja partnerskih odnosov s policijo zahtevajo formaliziranje možnega vplivanja in sodelovanja javnosti (Pečar, 2001), kar se v Sloveniji kaže v oblikovanju posvetovalnih teles v lokalnih skupnostih, pri čemer Meško in Sotlar (2012) opozarjata, da morajo preventivne dejavnosti temeljiti na znanju in ne toliko na ad hoc pristopih, kot se pogosto dogaja.

V socializmu kot družbeno-političnem in ekonomskem sistemu (pred letom 1991) so vse republike bivše Jugoslavije gojile tako imenovani sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite (SLO in DS). Še posebej dobro razvita je bila doktrina družbene samozaščite, ki je predstavljala neke vrste policijsko delo v skupnosti, saj je bilo sodelovanje med policijo in lokalno skupnostjo ključni element zagotavljanja javne varnosti. Ker bi bilo doktrino družbene samozaščite možno razumeti kot predhodnico sodobnega policijskega dela v skupnosti, je mogoče pričakovati, da so nekateri sledovi stare doktrine še vedno prisotni v sodobni strategiji zagotavljanja varnosti in družbenega nadzorstva.

Glavni cilj prispevka je predstaviti stanje urbane varnosti in izzive za njeno upravljanje v prestolnicah držav nekdanje Jugoslavije z vidika glavnih značilnosti držav in njihovih glavnih mest, vključno s pregledom najpomembnejših prijavljenih kaznivih dejanj in ogroženostjo zaradi naravnih nesreč. Pri tem je treba opozoriti, da kriminalitetne statistike v nekaterih državah in prestolnicah niso zanesljive, niso na voljo ali pa ne obstajajo. Ocena ogroženosti zaradi naravnih nesreč je predstavljena z uporabo različnih nacionalnih in mednarodnih poročil ter dokumentov. Nadalje je cilj predstaviti rezultate delno strukturiranih intervjujev z raziskovalci in strokovni-

mi delavci o upravljanju varnosti v petih glavnih mestih držav z območja nekdanje Jugoslavije. Vprašalnik, ki ga je zasnoval Gordon Hughes iz Univerze v Cardiffu v Veliki Britaniji, vodilni akademski partner mednarodnega raziskovalnega projekta URBIS, je raziskovalna ekipa na Fakulteti za varnostne vede, Univerze v Mariboru, ustrezno prilagodila raziskovalnemu okolju. Intervjuji so bili opravljeni v juliju in avgustu 2012. Izsledki nam omogočajo boljše razumevanje trenutnega stanja varnosti in varovanja v preučevanih mestih ter tudi glavnih varnostnih izzivov, ki so jim mesta izpostavljena. Z empiričnim delom smo ugotavljali tudi, kako se mesta ubadajo z ovirami pri organizaciji, usklajevanju in upravljanju varnosti ter kako si predstavljajo upravljanje varnosti v prihodnje, vključno z možnostjo uveljavitve novega razvijajočega se poklicnega profila menedžer urbane varnosti (Meško, 2007), ki nastaja v okviru evropskih projektov EEMUS (European Forum for Urban Security, 2012) in URBIS (URBIS, 2012).

2 Kriminaliteta in varnost v prestolnicah držav nekdanje Jugoslavije

Namen tega poglavja je analizirati kriminaliteto in naravne nesreče, dve varnostni grožnji, ki imata pomembne posledice za veliko število ljudi v lokalni skupnosti in za organe državne ter lokalne oblasti. To se nanaša tudi na proces oblikovanja lokalnih preventivnih politik in procesa njihovega izvajanja. Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Srbija ter Makedonija kot nekdanje jugoslovanske republike delijo skupno zgodovino, čeprav je za to območje značilna visoka raznolikost glede na geostrateški in geopolitični položaj, demografski razvoj, etnično sestavo, religijo, kulturo in gospodarsko razvitost. Te družbe so bile v zadnjih 20-ih letih prejšnjega stoletja soočene s političnimi, gospodarskimi in socialnimi preobraty, ki so se odražali tudi v številnih konfliktih ter nestabilnosti po razpadu Jugoslavije in propadu socialističnega sistema. Kljub vsem težavam je od poznih 1990-ih naprej opaziti izjemen napredek. Tabela 1 prikazuje glavne značilnosti obravnavanih držav in pomaga razumeti obseg ter kontekst varnostnih groženj v opazovanih družbah.

Tabela 1: Glavne značilnosti nekdanjih jugoslovanskih republik in njihovih glavnih mest

Država	Slovenija	Hrvaška	Bosna in Hercegovina	Srbija	NJR Makedonija
Št. preb. (v milijonih)	2,02	4,42	3,88	7,43	2,06
Površina (km ²)	20.151	55.974	51.187	77.474	25.433
Gostota prebivalstva (preb./km ²)	100,24	78,97	75,80	95,90	81,00
Bruto družbeni produkt na prebivalca (USD)	23.184,12	13.999,46	4.488,16	5.816,28	4.875,31
Stopnja brezposelnosti	8,70	13,55	27,60	23,91	31,23
Rast prebivalstva v % (ocena za 2012)	-0,185	-0,092	-0,09	-0,464	0,237
Mestno prebivalstvo (% delež prebivalstva (2010))	50	58	49	56	59
Stopnja urbanizacije (% stopnja rasti na leto (2010–15 ocena))	0,2	0,4	1,1	0,6	0,3
Glavno mesto – populacija	LJUBLJANA 267.386	ZAGREB 779.145	SARAJEVO 493.442	BEOGRAD 1.576.120	SKOPJE 506.926
Površina glavnega mesta (km ²)	275	641	1.276,90	3.222,68	571,46
Gostota prebivalstva v prestolnici	972,31	1.215,52	386,44	489,07	887,07
Število kaznivih dejanj na državni ravni ¹	90.354	117.558	41.755	99.005	22.024
Število kaznivih dejanj v glavnem mestu	34.141	36.291	10.431	33.492	10.006
Delež kriminalitete v mestih od skupne kriminalitete	37,79	30,87	24,98	33,83	45,43

Viri: Central Intelligence Agency, 2012; City of Sarajevo, 2012; Croatian Bureau of Statistics, 2011; Institute for Informatics and Statistics, 2011; International Monetary Fund, 2012; Statistični urad Republike Slovenije, 2010, United Nations Office on Drugs and Crime, 2008.

Pri razpravi o varnostnih grožnjah urbanim družbam ne smemo pozabiti na značilnosti držav in prestolnic, je pa nujno opozoriti, da je pripravljenost za poročanje kriminalnih dejanj v nekaterih državah nizka. Zato prikazana stopnja kriminalitete ni dober pokazatelj dejanskega stanja kriminalitete v mestu in je ni smiselno primerjati med mesti, lahko pa služi vsaj kot pokazatelj obremenitve policistov s kazenskimi zadevami.

Slovenija je upravno razdeljena na 201 občino in 11 mestnih občin⁵. Ljubljana kot glavno mesto je politično, upravno

⁴ Kriminalitetna statistika je bolj kazalnik uspešnosti kazenskega pregona ter pripravljenosti posameznikov in ustanov za prijavljanje kaznivih dejanj ter zmožnosti policije, da zbere dovolj dokazov za kazensko ovadbo, kot pa dejanske razširjenosti.

⁵ Skladno s konceptom klasifikacije statističnih regij OECD nobena od statističnih regij v Sloveniji (NUTS 3) ne more biti razvrščena kot pretežno urbano območje. Skladno s konceptom Eurostata o stopnji urbanizacije je večina slovenskih občin (71 %) opredeljenih kot redko naseljena, medtem ko sta le dve občini (Ljubljana in Maribor) razvrščeni kot gosto poseljeni, vse ostale občine predstavljajo neko vmesno obliko (Statistični urad Republike Slovenije, 2012).

in gospodarsko središče z zelo dinamičnim demografskim razvojem po letu 1945. Do konca sedemdesetih let je bila hitra rast prebivalstva posledica močnega priseljevanja iz ruralnih predelov Slovenije in drugih republik nekdanje Jugoslavije. Še en močan val priseljevanja se je zgodil v zadnjih 15 letih kot posledica gospodarskega razcveta (2007 in 2008), ko so se v Slovenijo v glavnem spet priseljevali ljudje iz držav nekdanje Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Makedonija, Srbija in Hrvaška), kar je glavni vzrok za to, da se je delež tujih državljanov v celotni populaciji postopoma povečal na 4,0 % v letu 2010 (Hren et al., 2011). V osemdesetih in devetdesetih letih se začne tudi dekoncentracija prebivalstva v ljubljanski regiji z intenzivno suburbanizacijo in upadanjem števila prebivalcev v mestnem središču ter starejših stanovanjskih soseskah. Za trenutni proces urbanizacije v Ljubljani je značilna nadaljnja dekoncentracija prebivalstva z razpršeno urbanizacijo podeželskih delov regije – „t. i. širjenje mest“. Začeli pa sta se tudi revitalizacija in ponovna urbanizacija nekaterih delov mestnega središča. Ljubljana še vedno ponuja najboljše možnosti za zaposlovanje, kar se odraža v veliki intenzivnosti dnevnih migracij in gostem prometu. Zato je težnja k dekoncentraciji

delovnih mest iz mestnega središča na obrobje mesta, kjer se v zadnjih desetih letih vzdolž avtocestnega obroča razvijajo novi trgovski, storitveni in poslovni centri (Rebernik, 2004).

Hrvaška je upravno razdeljena na 429 občin, združenih v 20 županij in 1 mesto (Encyclopedia of the nations, 2012; Croatian Bureau of Statistics, 2012). Njena prestolnica Zagreb je politično, upravno, gospodarsko in univerzitetno središče ter mesto kulture in umetnosti. Kljub dejstvu, da se Hrvaška sooča s problemom natalitete, zmanjšanjem⁶ in staranjem prebivalstva, se je število prebivalcev Zagreba od leta 1948 do leta 2009 povečalo za 159 % (Feletar, 2009). Skoraj četrtina Hrvatov prebiva v Zagrebu in njegovih predmestjih (Encyclopedia of the nations, 2012). V tranzicijskem obdobju, zlasti po letu 2000, je – kot posledica prehoda na nov politični in gospodarski sistem – prišlo do velikih prostorskih in funkcionalnih sprememb v urbanem razvoju Zagreba (Sić, 2007). Prehodno obdobje urbanizacije v Zagrebu je bilo zaznamovano tudi z ustanovitvijo nove poslovne četrti, širitvijo velikih trgovskih centrov predvsem na obrobju mesta (Sić, 2007) in z obširnejšimi migracijami, kar lahko med drugim povzroči težave v prometu⁷.

Kot v drugih državah v regiji so se tudi v Bosni in Hercegovini v drugi polovici 20. stoletja kot posledica hitrega gospodarskega in industrijskega razvoja zgodile resne demografske spremembe, kar je sprožilo množične migracije prebivalstva. Demografske spremembe je povzročila tudi vojna, saj je povzročila razselitev prebivalstva in številne žrtve⁸. Upravno je BiH sestavljena iz 142 občin⁹, od tega je sedem mest (Agency for Statistics, 2012). Po ocenah Agencije za statistiko BiH za leto 2005 je bilo v glavnem mestu Sarajevu skoncentrirano približno 34 % prebivalcev države, tu so tudi kulturne, športne, izobraževalne in druge ustanove nacional-

nega pomena (Nurković in Gekić, 2011). Po letu 2001 je prišlo do velikih prostorskih in funkcionalnih sprememb v urbanem razvoju Sarajeva kot družbeno-ekonomskega urbanega središča. Okrog njega se je oblikovalo urbano predmestje, ki skupaj z osrednjim mestom tvori urbano regijo. Satelitska mesta so tesno povezana s Sarajevom, njihov razvoj je delno pogojen tudi z oblikovanjem novih poslovnih centrov, ki so razporejeni predvsem na robovih mesta. Druga značilnost Sarajeva je tudi koncentracija delovnih mest in gospodarstva, kar je povzročilo, da se je del prebivalstva preselil v mesto, drugi del pa se dnevno vozi na delo iz oddaljenih krajev¹⁰ (Nurković in Gekić, 2011).

Teritorialna organizacija Srbije vključuje Beograd kot ločeno teritorialno upravno enoto, kar določata ustava in zakon. Administrativna razdelitev poleg tega vključuje 30 upravnih območij, 24 mest, 28 mestnih občin in 150 občin (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2011). Intenziven proces industrializacije po drugi svetovni vojni je pomembno vplival na procese urbanizacije in deagrariacije Srbije. To je prispevalo k izraziti dominaciji prestolnice Beograd (Tošić, 2001), ki se je razvila v središče srbske kulture, izobraževanja, znanosti in gospodarstva. Okoli 27 % prebivalstva Srbije živi v Beogradu (ibid.). Glavno mesto Srbije leži v jugovzhodni Evropi, na Balkanskem polotoku na pomembnem prometnem križišču med Vzhodno in Zahodno Evropo (City of Belgrade, 2004).

Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija je sestavljena iz 8 regij, razdeljenih v 84 občin. Kot rezultat migracijskih procesov 60 % prebivalstva zdaj živi v urbanih centrih Makedonije. Skoraj polovica celotnega prebivalstva živi v severnem delu države, v samo štirih mestih (Skopju, Kumanovem, Tetovem, Gostivarju) in njihovi okolici (The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe, 2012). V skladu z Zakonom o teritorialni organizaciji Republike Makedonije je mesto Skopje posebna enota lokalne samouprave, ki je sestavljena iz 10 občin (Law on Territorial Organization of the Local Self-Government in the Republic of Macedonia, 2004). Skopje je glavno mesto in edinstvena prostorska, urbana, ekonomska, politična in ekološka entiteta. Približno četrtina prebivalstva živi v Skopju. Samo od leta 1994 je prebivalstvo narastlo za 6 % (The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe, 2012; State Statistical Office Republic of Macedonia, 2012).

Omenjene značilnosti urbanizacije držav in prestolnic se zrcalijo tudi v varnostnih izzivih za urbano populacijo. Osredotočili se bomo le na grožnje kriminalitete in naravne nesreče.

⁶ Ob razglasitvi neodvisnosti leta 1991 je imela Hrvaška 4.784 milijonov prebivalcev, potem pa se je populacija zmanjšala na 4.437 milijone v letu 2001 in 4.418 v letu 2010 (Croatian Bureau of Statistics, 2012).

⁷ Po podatkih popisa prebivalstva leta 2001 99.938 delavcev in študentov migrira v Zagreb zaradi delovnega mesta in šole (Feletar, 2009)

⁸ Ocena števila prebivalstva v Bosni in Hercegovini je lahko napačna zaradi številnih razselitev ter etničnega čiščenja v državljanski vojni (1992–1995). Po popisu iz leta 1991 je imela država 4.364.574 prebivalcev, državljanska vojna je povzročila več sto tisoč žrtev, mnogi pa so bili prisiljeni zbežati. Tako se je do leta 1998 število prebivalcev zmanjšalo za okoli 1 milijon ljudi (Encyclopedia of the nations, 2012).

⁹ BiH je upravno razdeljena na dve enoti prvega reda (Federacija Bosne in Hercegovine ter Republika Srbska) in enoto mednarodno nadzorovanega okrožja Brčko. Federacija je razdeljena na 10 kantonov, ki se nato delijo na občine in imajo svojo kantonsko vlado, Republika Srbska pa je razdeljena neposredno v občine.

¹⁰ Po podatkih zveznega urada za statistiko BiH iz leta 2007 je bilo skupno število dnevnih migrantov delavcev v Sarajevu okrog 48.000.

Tabela 2: Policijska statistika kriminalitete: skupna kriminaliteta, 2003–2009

Država	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Slovenija	76.643	86.568	84.379	90.354	88.197	81.917	87.465
Hrvaška	80.377	85.416	79.946	81.049	75.857	74.571	73.497
Bosna in Hercegovina	*	*	*	*	*	*	*
Srbija	90.419	99.866	102.093	99.244	104.862	106.031	102.369
Makedonija	22.547	22.663	22.634	22.024	26.224	28.327	*

* Podatki niso na voljo. Vir: Eurostat (Tavares, Thomas in Bulut, 2012).

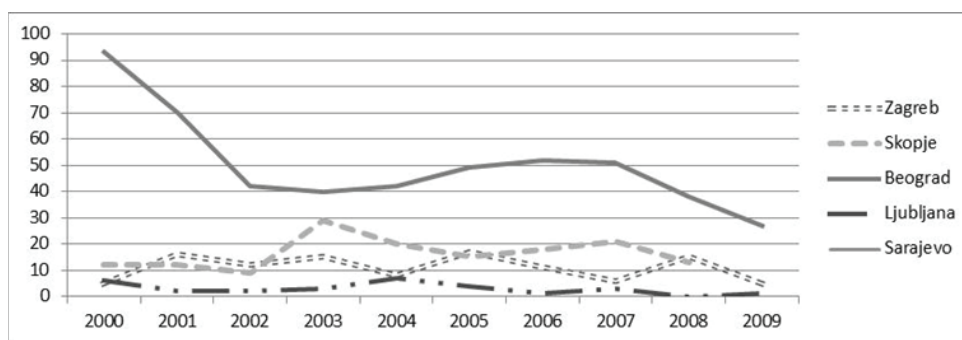
Tabela 3: Kazniva dejanja na 100.000 prebivalcev: skupno število

	2003	2004	2005	2006	2007	% spremembe 2003–07
Slovenija	3.838	4.335	4.217	4.499	4.390	14
Hrvaška	2.455	2.639	2.532	2.648	2.505	2
Bosna in Hercegovina	*	*	1.112	1.087	*	*
Srbija	*	*	*	*	*	*
Makedonija	1.112	1.115	1.111	1.079	*	*

* Podatki niso na voljo. Vir: Eurostat (Tavares et al., 2012).

Glede na statistične podatke Eurostata je število kaznivih dejanj v državah nekdanje Jugoslavije dokaj konstantno razen Makedonije. Hrvaška opaža največji padec celotne kriminalitete. Slovenija ima najvišjo stopnjo kriminalitete na 100.000 prebivalcev, sledita ji Hrvaška in Srbija. Skopje kot glavno mesto Makedonije ima veliko višjo povprečno stopnjo umorov, kot je to trend na državni ravni. Enako velja tudi za Srbijo in njeno glavno mesto Beograd, medtem ko imata Ljubljana in Zagreb nižji delež umorov, kot je povprečje v njihovih državah (Tavares et al., 2012).

Strah pred kriminaliteto in občutek ogroženosti se ob umorih – najhujšem kaznivem dejanju zoper življenje in telo – povečata, saj strah v skladu s Killiasovim referenčnim okvirjem (Killias v Meško, Hirtenlehner in Vošnjak, 2009) izvira iz izpostavljenosti tveganjem, pričakovanih posledic in zmožnosti nadzora. Kot je razvidno iz zgornjega grafa, največji padec v številu umorov v mestih opaža Beograd, in sicer v primerjavi z letom 2000, v letu 2009 je ta delež padel za 66 %. Srbija, Slovenija in Hrvaška se soočajo z naraščajočim številom ropov, vendar pa število vlomov v stanovanja pada.

Graf 1: Policijska statistika: Umori v mestih (Eurostat, 2012) (Podatki za Sarajevo niso na voljo)

Čeprav se je kraja avtomobilov v Evropski uniji zmanjšala za 4,8 % med letoma 1995 in 2005, je to še vedno velik in donosen posel. Balkanske države so ključno tržišče za ukradene avtomobile (Barham, 2011), se je pa med letoma 2003 in 2009 obseg avtomobilskih tatvin zmanjšal tudi v državah nekdanje Jugoslavije, razen v Makedoniji, kjer lahko opazimo porast. Kazniva dejanja trgovine s prepovedanimi drogami v prestolnicah upadajo, le Ljubljana se sooča z rastjo za okoli 25 % letno (Tavares et al., 2012).

Slovenija, ki je najmanjša glede na ozemlje, prebivalstvo, ima najnižjo stopnjo brezposelnosti in najvišji BDP na prebivalca, navaja najvišje število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev (glej Tabelo 1). Meško, Maver in Klinkon (2010) opozarjajo, da so kriminaliteta in drugi varnostni izzivi skoncentrirani v urbanih okoljih. Obseg kriminalitete se je v Sloveniji potrojil od leta 1996 (Meško in Jere, 2012). Kljub največjemu obsegu prijavljenih kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev primerljivo z ostalimi v regiji, je občutek varnosti med slovenskimi prebivalci velik. Najnovejše raziskave o zagotavljanju varnosti kažejo, da se 70 % vprašanih počuti varne (Meško et al., 2012a). Leta 2011 je bilo v Sloveniji 88.722 kaznivih dejanj. Ljubljana ima približno 44.988 evidentiranih kaznivih dejanj v istem obdobju, kar pomeni, da Policijska uprava Ljubljana obravnava več kot 50 % vseh kaznivih dejanj v državi (Policijska uprava Ljubljana, 2011a)¹¹. Obseg splošne kriminalitete se je v Ljubljani zmanjšal za 5 %, v istem obdobju pa je bilo 46 % več kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete (Policijska uprava Ljubljana, 2011b). Glede na statistične podatke Eurostata (Tavares et al., 2012) je Slovenija med štirimi državami EU z najnižjo stopnjo umorov (manj kot 1 na 100.000 prebivalcev). Delež umorov v večjih mestih v Evropi večinoma izraža nacionalne trende, v Ljubljani pa je obseg umorov celo nižji, kot je na nacionalni ravni. Med vzroki za 345 kaznivih dejanj zoper življenje in telo v letu 2010 prevladujeta nasilje in maščevanje. Pri kaznivih dejanjih zoper spolno nedotakljivost gre večinoma za kazniva dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, in kazniva dejanja predstavljanja, izdelave, posesti in posredovanja pornografskega gradiva (Policijska uprava Ljubljana, 2011a). Število kaznivih dejanj zoper premoženje je v obdobju 2005–2010 padlo (Policijska uprava Ljubljana, 2011b). V letu 2011 je bilo 45 kaznivih dejanj z elementi organizirane kriminalitete (25,0 % manj kot v letu 2010) in 400 kaznivih dejanj na področju prepovedanih drog (4,5-odstotni padec). Zabeleženih je tudi 18 kaznivih dejanj nedovoljene proizvodnje in prometa z orožjem in eksplozivi (45,5-odstotni padec) (Policijska uprava Ljubljana, 2011a).

¹¹ Mestna občina Ljubljana je ena od 35 občin, ki jih pokriva Policijska uprava Ljubljana in kjer živi 46,1 % vsega slovenskega prebivalstva (Policijska uprava Ljubljana, 2011b)

Kovčo Vukadin, Borovec in Golub Ljubin (2012) so analizirali trend in strukturo kriminalitete na Hrvaškem v obdobju med dvema sklopoma reform kazenske zakonodaje (1997 in 2011). Podatki o stopnji kriminalitete za nasilna kazniva dejanja, kot so umor, posilstvo in rop, v primerjavi z drugimi državami v evropskem prostoru kažejo, da je Hrvaška relativno varna država, čeprav je zaznan trend porasta, saj se je število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev na Hrvaškem med letoma 2003 in 2007 povečalo za 2 % (iz 2.455 na 2.505) (Aebi et al., 2010). V letu 2011 število storjenih kaznivih dejanj v Zagrebu (36.291) predstavlja več kot 30 % vseh prijavljenih kaznivih dejanj na Hrvaškem. Kratek pregled podatkov zagrebške policijske uprave kaže, da se je število kaznivih dejanj s področja javnega reda in miru v primerjavi z letom 2010 povečalo za 5,8 %, porast gospodarske kriminalitete in korupcije prav tako vpliva na dvig stopnje kriminalitete. Splošna kriminaliteta v Zagrebu se je povečala predvsem v obliki premoženjske kriminalitete (kraja koles in druge kraje, vlomi v domove, kioske, trgovine, šole itd.), pri čemer je bilo manj vlomov v motorna vozila in manj tatvin motornih vozil. V letu 2011 je bilo 13 umorov in 44 poskusov umora. Med evidentiranimi 1.653 kaznivimi dejanji gospodarske kriminalitete so najpogostejše računalniške goljufije, sledijo jim prevare v poslovnih transakcijah ter zlorabe položaja in pooblastil. Zabeležili so 134 kaznivih dejanj, povezanih z organizirano kriminaliteto. Kazniva dejanja, povezana z drogami, so v upadu. Zabeleženih je bilo tudi 16.036 kaznivih dejanj s področja javnega reda in miru (Zagreb Police Directorate, 2011).

Zlom političnih, gospodarskih in socialnih struktur kot posledica vojne v Bosni in Hercegovini se odraža tudi v porastu različnih oblik kriminalitete. Skupna stopnja kriminalitete v državi je še vedno visoka, z največjo koncentracijo kaznivih dejanj v Sarajevu (1.892 na 100.000 prebivalcev) in drugih urbanih območjih. Kriminalitetna statistika za leto 2009 kaže, da je bilo v Sarajevu 8.015 kaznivih dejanj, kar je za 9,2 % manj kot v letu 2008 (Meško et al., 2012b). V letu 2011 se je v primerjavi z letom 2010 zmanjšalo število prijavljenih kaznivih dejanj za 3,6 %. V letu 2011 je bilo 197 kaznivih dejanj zoper življenje in telo: 4 umori, 19 kaznivih dejanj poskusa umora, 109 kaznivih dejanj hude telesne poškodbe. Na področju kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost je bilo prijavljenih 26 kršitev. Prijavljenih je bilo 221 kaznivih dejanj nasilja v družini. S področja drog je bilo 255 kaznivih dejanj: 48 kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa s prepovedanimi drogami ter 207 dejanj omogočanja uporabe in posedovanja drog. Zgodilo se je 5.455 kaznivih dejanj zoper premoženje, 151 kaznivih dejanj zoper javno varnost oseb in premoženja, 354 kaznivih dejanj zoper javni red in pravne posle (ustrahovanje, ponarejanje dokumentov, nezakonito posedovanje orožja ali eksplozivnih snovi). V strukturi kaznivih dejanj zoper javni red in mir prevladujejo kazniva dejanja, kot so be-

račenje, pretepi ali napadi, še posebej pa predrzno vedenje in zavrnitev ukaza ter upiranja policistom, nevljudno vedenje in nedovoljena uporaba petard (Ministry of Interior of Canton Sarajevo, 2011).

V Srbiji celovite raziskave o trendih kaznivih dejanj ni, kot tudi ni na voljo kriminalitetne statistike, ki bi orisala trenutno stanje kriminalitete v Srbiji. Zloraba drog in trgovanje z drogami predstavljata glavni vzrok za manjši občutek varnosti med prebivalci, tako na državni kot lokalni ravni. Korupcija je tudi eden od treh problemov, ki ogrožajo Srbijo (Kešetović, v tisku). Vendar statistični podatki ministrstva za notranje zadeve kažejo, da so kazniva dejanja splošne kriminalitete v Beogradu v upadu, kar je pomembno dejstvo, če imamo v mislih, da kriminaliteta v Beogradu predstavlja tretjino celotne kriminalitete v Republiki Srbiji. Kazniva dejanja zoper premoženje so še vedno najpogostejša oblika kriminalitete. Število ropov se je povečalo, število umorov zmanjšalo (MUP Republike Srbije, 2012). Organizirana kriminaliteta in z njo povezano nasilje ter korupcija še naprej ostajajo glavna skrb srbskih oblasti. Opazen je porast oboroženih ropov na banke in pošte v Srbiji v letu 2010 (Overseas Security Advisory Council, 2011). S področja gospodarske kriminalitete je zabeleženih 9.279 kaznivih dejanj. Število prekrškov zoper javni red se je zmanjšalo za skoraj 12 % (na 47.809), kljub velikemu številu javnih shodov (58.835) (MUP Republike Srbije, 2012).

V 20-letnem obdobju (1991–2011) se je število kaznivih dejanj v Republiki Makedoniji povečalo za več kot tretjino (Mirčeva in Rajkovevski, v tisku). Več kot polovica kaznivih dejanj, ki so bila registrirana v Makedoniji v prvi polovici leta 2009, se je zgodilo na območju Skopja. Stopnja kriminalitete v Skopju znaša 2.300 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev (Meško et al., 2012b). Trendi kriminalitete so dokaj neenakomerni, najvišja rast (38,3) pa je bila v letu 2011 (Mirčeva in Rajkovevski, v tisku). Skladno s statistiko Ministrstva za notranje zadeve so v zadnjih desetih letih najpogostejša kazniva dejanja zoper premoženje (30 %) in kazniva dejanja zoper varnost prometa (17 %). Na področju organizirane kriminalitete v letu 2012 je policija obravnavala predvsem kazniva dejanja, povezana s korupcijo, trgovino s prepovedanimi drogami in tihotapljenjem migrantov (Mirčeva in Rajkovevski, v tisku). V letu 2011 je bilo skupno 713 nasilnih kaznivih dejanj, več kot 60 % od tega so vlomi in ropi (banke, menjalnice, stavnice, stanovanja). 25 (3,5 %) od teh nasilnih kaznivih dejanj je umorov, poskusov umorov, hudih poškodb in drugih nasilnih dejanj (Ministerstvo za vnatrešni raboti Republika Makedonija, 2012a; Overseas Security Advisory Council, 2012). Statistika prometnih nesreč se izboljšuje, saj se je njihovo število zmanjšalo za 35 %, vendar je bilo zabeleženih več smrtnih žrtev (Ministerstvo za vnatrešni raboti Republika Makedonija, 2012b; Overseas Security Advisory Council, 2012). Poleg preprečevanja in odkrivanja krimina-

litete je vzdrževanje javnega reda in miru prednostna naloga makedonske policije. Med prekrški zoper javni red in mir prevladujejo tisti z elementi nasilja (Mirčeva in Rajkovevski, v tisku). Pomembna vprašanja v zvezi z varnostjo zadnjih 20 let so tudi etnične narave (Taleski, 2005).

Meško je skupaj s sodelavci (2012b) izvedel primerjalno analizo strahu pred kriminaliteto v prestolnicah držav nekdanje Jugoslavije in ugotovil, da na intenzivnost strahu pred kriminaliteto vplivajo šibka socialna omrežja v soseski, zaskrbljenost glede kriminalitete, verjetnost viktimizacije v naslednjih 12 mesecih, resnost posledic viktimizacije, nizka sposobnost samoobrambe, preventivni (varnostni) ukrepi, spol (ženske), visokošolska izobrazba, slab položaj na trgu dela ter izkušnje z viktimizacijo. Vendar se rezultati po prestolnicah razlikujejo. V Ljubljani na strah pred kriminaliteto vplivajo nered v soseski, zaskrbljenost glede kriminalitete, posledice viktimizacije, nizka sposobnost samoobrambe, vpliv viktimizacije na posameznikovo življenje in previdnost. Nobena od demografskih spremenljivk ni signifikantna. V Zagrebu na strah pred kriminaliteto vplivajo šibka socialna omrežja v soseski, nizka sposobnost samoobrambe, vpliv viktimizacije na posameznikovo življenje, previdnost, spol (ženske), položaj na trgu dela in finančni položaj posameznika, v Sarajevu pa zaskrbljenost glede kriminalitete, nizka sposobnost samoobrambe, vpliv viktimizacije na posameznikovo življenje in previdnost. V Beogradu so s strahom pred kriminaliteto povezane nizka sposobnost samoobrambe, posledice viktimizacije, previdnost, izobrazba in nizek finančni status gospodinjstva, v Skopju pa zaskrbljenost glede kriminalitete, nizka sposobnost samoobrambe, previdnost, spol (ženske), izobraževanje in slab položaj na trgu dela. Zaupanje v javne ustanove (država, policija, kazensko pravosodje, vojska, politične stranke, cerkev) in starost nista statistično značilno povezana s strahom pred kriminaliteto v katerikoli od preučevanih prestolnic.

Število kaznivih dejanj in strah pred kriminaliteto sta pomembna dejavnika, vendar še zdaleč ne povesta celotne zgodbe o tem, kako varno se ljudje počutijo v določenem okolju. Zelo verjetno na to vplivajo tudi naravne in antropogene nesreče, ki prebivalcem povzročajo celo več težav in se jih tudi več sooči z njimi. Po drugi strani pa naravne nesreče po navadi niso omejene le na eno regijo, državo ali glavno mesto. Zelo verjetno je, da ko se zgodijo, vplivajo na širše območje in večje število ljudi. Zato je z vidika državljanov hitro in usklajeno odzivanje organov in agencij, ki so odgovorni za zaščito in reševanje ljudi in njihovega premoženja, še pomembnejše kot boj proti kriminaliteti.

Zaradi geografskih značilnosti so v Sloveniji naravne nesreče pogost pojav, zlasti poplave, neurja, požari in potresi. Posledice naravnih nesreč se povečujejo tudi zaradi urbani-

zacije in industrializacije. Škoda, ki jo mora Slovenija plačati vsako leto za neurja, poplave, žled, zemeljske plazove in druge naravne nesreče, znaša v povprečju več kot 2 % BDP (Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje, 2012).

Tudi Hrvaška ni imuna na podnebne spremembe in čeprav ni visoko ogrožena, se redno sooča z nesrečami, kot so suše, gozdni požari, pozeba, toča, poplave in hude snežne padavine (United Nations Development Programme, 2012). Suša povzroča največ škode (65 %), sledijo toča, zmrzal, dež, poplave in veter/nevihte (Državna uprava za zaščito i spaševanje Republike Hrvatske, 2009). Samo škoda zaradi suše, pozebe in toče je ocenjena na 3,5 milijarde evrov za obdobje 1980–2002, kar v povprečju znaša 152 milijonov na leto (The South Eastern Europe Regional Disaster Risk Management Programme, 2011).

Najpogostejše naravne nesreče, ki ogrožajo življenje in zdravje ljudi ter njihovo premoženje v BiH, so potresi, neurja s točo, orkanski vetrovi in udari strele, snežne nevihte, močno deževje, ki povzroča obsežne poplave, zemeljski plazovi, suše, zgodnje in pozne pozebe ter industrijski in gozdni požari (Tamási in Grósz, 2012).

visoka in glede na nedavno raziskavo Svetovne banke obstajajo samo tri države v Evropi, ki so se v letih med 1990 in 2008 soočale z več naravnimi nesrečami kot Makedonija (The South Eastern Europe Regional Disaster Risk Management Programme, UNDP Macedonia, 2011).

Hyoški okvirni program (Hyogo Framework for Action)¹² je prispeval k premiku paradigme kriznega upravljanja od pokriznega odzivanja proti celovitemu strateškemu pristopu. Hyoški akcijski načrt prvi celovito zajame opis in razdelitev izvajanja nalog po različnih sektorjih ter akterjih za zmanjšanje izgub zaradi nesreč. Izpostavlja pet prednostnih nalog za ukrepanje in ponuja vodilna načela ter praktična sredstva za doseganje manjše ranljivosti ob nesrečah. Njegov cilj je znatno zmanjšanje izgub zaradi naravnih nesreč do leta 2015 z izgradnjo sistema za zmanjšanje ranljivosti držav in skupnosti ob nesrečah. To pomeni zmanjšanje izgube človeških življenj ter socialnih, ekonomskih in okoljskih sredstev kot posledice naravnih nesreč (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2007).

Poleg uradne (in verjetno nepopolne) statistike smo, da bi dobili jasnejšo sliko o glavnih grožnjah in izzivih za urbano

Tabela 4: Značilnosti večjih naravnih nesreč v nekdanjih jugoslovanskih republikah v obdobju 1980–2010

Država	Slovenija	Hrvaška	BiH	Srbija	Makedonija
Število dogodkov	6	18	18	10	15
Število smrtnih žrtev	296	848	16	9	34
Povprečno število smrtnih žrtev na leto	10	27	1	0	1
Število prizadetih ljudi	2.355	5.386	403.208	48.010	1.121.805
Povprečno število prizadetih ljudi	76.000	174.000	13.007	1.549	36.187
Gospodarska škoda (USD x 1,000)	487.000	607.750	298.000	132.260	262.163
Gospodarska škoda na leto (US\$ x 1,000):	15.710	19.605	9.613	4.266	8.457

Vir: United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2012.

Glavne naravne nesreče, ki jim je izpostavljena Republika Srbija, so potresi, poplave, hudourniške poplave, nevihte, močna deževja, udari strele, toča, suša, zemeljski in snežni plazovi, ekstremne temperature zraka, zaledenitev tekočih voda, boleznin živali in epidemije škodljivcev (The South Eastern Europe Regional Disaster Risk Management Programme, UNDP Serbia, 2011).

Makedonija je zelo ranljiva zaradi poplav, suš, ekstremnih temperatur, gozdnih požarov in potresov. Tudi seizmičnost je

varnost v glavnih mestih nekdanjih jugoslovanskih republik, opravili intervjuje z raziskovalci na področju varnosti in strokovnjaki za zagotavljanje varnosti v mestih. Delno strukturirani intervjuji so bili izvedeni v juliju in avgustu 2012.

¹² HFA, ki določa globalni načrt do leta 2015, je pripravilo in podpisalo 168 držav med svetovno konferenco Združenih narodov o zmanjševanju nesreč v Kobeju na Japonskem januarja 2005.

3 Varnostne strategije in izzivi upravljanju varnosti v urbanih okoljih – ugotovitve raziskave

Anketiranci so navedli, da velik izziv varnosti v skupnosti v prestolnicah držav z območja nekdanje Jugoslavije predstavljajo trgovina s prepovedanimi drogami, premoženjska kriminaliteta (kraje, vlomi in ropi), korporativna kriminaliteta in korupcija. Tem sledijo nasilje, utaja davkov, socialna izključenost in brezposelnost mladih, neciviliziranost, antisocialno vedenje in uničevanje okolja (nezakonito odlaganje odpadkov, onesnaževanje). Pomemben izziv predstavlja varovanje kritične infrastrukture (voda in zanesljiva preskrba s hrano, transport in komunikacijski sistemi, energetska omrežja). Sogovorniki smo zaprosili, da navedejo najmanj pomembne izzive varnosti v mestih. Kot je bilo pričakovati, terorizmu ne pripisujejo velikega pomena, čeprav smo bili v zadnjih letih priča kar nekaj terorističnim napadom v evropskih prestolnicah (Moskva, Madrid, London). Tudi policijsko nasilje, migracije in priseljenci ter nizka socialna kohezija, množične demonstracije in civilni nemiri, ki so povezani z varčevalnimi ukrepi, po mnenju intervjuvancev ne predstavljajo večjega izziva urbani varnosti.

Profesionalizem varnostnih menedžerjev je upravičen z vidika, da lahko na ta način lažje pridobivajo sredstva za zagotavljanje varnosti in uresničevanje poslanstva ter svojega prispevka za varnejšo skupnost. Nevarnost profesionalizacije se kaže v osamitvi poklica od drugih poklicev in skupnosti, ki ji je pravzaprav namenjen. Zato mora predstavljati svoje spretnosti in znanja, se družiti s podobnimi poklici in predvsem sodelovati z javnostjo. Sodelovanje in komunikacija sta temeljni dejavnosti, ki se prepletata z njegovim delom (Meško in Vrhovnik, 2006).

Naši sogovorniki so nakazali glavne pristope k upravljanju varnosti v mestih: (1) preprečevanje odklonskega vedenja in neciviliziranega obnašanja, (2) uveljavljanje kazenskega prava, (3) krepitev demokratičnega nadzora in nadzor varnostnih strategij in (4) zmanjševanje socialnih razlik glede na dohodek v gospodinjstvu, omogočanje dostopa do izobraževanja, zaposlitve, zdravstvenega varstva in stanovanj. Intervjuvanci se strinjajo, da uporaba zaporov in prevzgojnih zavodov na splošno ni dober pristop k zagotavljanju varnosti skupnosti. Zmanjšanje socialne segregacije in spodbujanje socialne kohezije prav tako ni ključnega pomena. Najmanj pomembni pristopi so tudi deklarativno zagotavljanje varnega življenjskega okolja. Zanimivo je, da intervjuvanci samozaščitnega obnašanja ne ocenjujejo kot dobro rešitev ali pristop. Torej menijo, da zmanjšanje možnosti za viktimizacijo in zahteve, da državljani sami prevzemajo odgovornost za lastno varnost, nista preveč dobri rešitvi.

V zvezi z aktualnimi izzivi za upravljanje z varnostjo v urbani lokalni skupnosti so se intervjuvanci večinoma strinjali, da bi bilo treba varnostne strategije podpreti s strokovnim znanjem in raziskavami o vzrokih varnostnih problemov ter z oceno o tem, kaj deluje in kaj ne ter kaj je perspektivno pri spopadanju z varnostnimi izzivi. Slednje je še bolj poudarjeno pri praktičnih kot pri univerzitetnih profesorjih.

Kljub prizadevanjem Evropske unije in obstoječi Evropski urbani listini (Svet Evrope, 1992), ki zagotavlja usklajeno sodelovanje možnih akterjev v lokalni skupnosti, med intervjuvanci obstaja nestrinjanje z možnostjo, da bi se tovrstne varnostne strategije usklajevale na ravni EU. To mora biti v pristojnosti lokalnih organov, nacionalna vlada pa bi morala predvsem zagotoviti večjo finančno podporo. Subjekti formalnega družbenega nadzorstva na državni ravni, neformalne mreže (društva za pomoč žrtvam, športna društva in nevladne organizacije) ter državni in lokalni organi odločanja naj bi skupaj skrbeli za razvoj skupnosti in zagotavljanje varnosti. EU in drugi mednarodni subjekti bi morali biti bolj vključeni v strategije boja proti organizirani kriminaliteti in drogam. Terorizem, organizirana kriminaliteta in podobne oblike hudih kaznivih dejanj so v pristojnosti državnih agencij (npr. policije), ne glede na raven in stopnjo tveganja.

Globalna finančna, gospodarska in socialna tveganja ter varčevalni programi vplivajo tudi na upravljanje lokalne varnosti, ker pa imajo državljani zelo visoko zaupanje v neformalne mreže (nevladne organizacije, reševalna in druga društva¹³), so bili naši sogovorniki prepričani, da bo ta situacija povzročila večjo vključenost gospodarskih družb in nevladnih organizacij ter posameznikov prostovoljcev v prizadevanja za varnejše urbano okolje. Velja tudi trdno prepričanje, da varčevalni programi ne bodo povzročili pretirane rasti področja zasebnega varovanja v bogatih soseskah. Praktiki v Ljubljani in Beogradu so bili zaskrbljeni, da bo svetovna finančna kriza spodbudila številčnost nemirov in protestov. Sicer se je zvrstilo že vrsto protestov, vendar kljub nekaterim izpadom desničarskih ekstremnih skupin ni bilo večjih neredov ob demonstracijah. Zadnji večji incident v Ljubljani se je zgodil leta 2010 na študentskih protestih, ko je bilo poškodovano pročelje parlamenta.¹⁴ V Beogradu pa so doživeli nered ob padcu Miloševićevega režima leta 2000. Tudi strah pred terorizmom v prestolnicah tega dela Evrope ni prisoten. Kljub

¹³ Še posebej visoko zaupanje med prebivalci uživajo npr. v Sloveniji gasilci, kar je poleg neposrednega stika s prebivalci ob najrazličnejših dogodkih lahko tudi posledica zgodovinske tradicije gasilstva (Meško et al., 2012a).

¹⁴ Zbiranje podatkov pri anketirancih je potekalo poleti 2012, zato v prispevku ne obravnavamo varnostnih problemov, ki so povezani z zagotavljanjem javnega reda in miru na protestih v Sloveniji konec leta 2012 in v januarju 2013.

temu bi se močno zategovanje pasu pri zagotavljanju varnosti lahko maščevalo v prihodnosti.

Veliko realnejši izzivi za upravljanje varnosti v mestih so dejavniki negotovosti, kot sta revščina in brezposelnost (Sotlar in Tominc, 2012). Problematika brezposelnosti bo vse bolj razširjena med mladimi prebivalci mest, kar bi se lahko posledično odrazilo v porastu kriminalitete med mladimi, ki bi bila usmerjena proti starejšim prebivalcem. Sogovorniki so bili dokaj enotni tudi pri nestrinjanju o tem, da bo finančna kriza in staranje prebivalstva v mestih spremenila demografsko kaznivih dejanj, tako da bo odklonsko vedenje postalo pogostejše tudi med starejšimi prebivalci. Podobno kot v Srbiji, kjer zaznavajo primere pripadnikov nekdanje visoke družbe, ki se danes ukvarjajo s trgovino s prepovedanimi drogami ali pa so zapadli v drugo skrajnost in so pristali na cesti kot be-rači. Intervjuvanci se strinjajo, da v okviru zaostrenih razmer omejene gospodarske rasti obstaja povečana možnost porasta sive ekonomije.

Zanimivo je, da kljub vsem medetničnim konfliktom na Zahodnem Balkanu naši sogovorniki niso zaskrbljeni glede etnične in kulturne raznolikosti, ki bi lahko povzročila poslabšanje socialne segregacije in integracije.

Kljub visokemu zaupanju v nevladne organizacije anketiranci menijo, da nedržavni akterji, kot so lokalna podjetja, lokalna društva in prostovoljne skupine, ne morejo prevzemati odgovornosti za izvajanje ključnih nalog za varnost na nivoju "ulice", prav tako pa ne določajo varnostne agende. Od njih tudi ne pričakujejo, da bodo vpleteni v ustvarjanje varnostnih strategij. Državna uprava še vedno nosi glavno strateško in operativno odgovornost ter neposredno vpliva na zagotavljanje varnosti v skupnosti. Največje zahteve so do policije; od nje se pričakuje, da nosi glavno odgovornost pri ukvarjanju z varnostnimi izzivi, saj je ustrezno opremljena in usposobljena. Lokalna uprava nosi odgovornost za zagotavljanje varnosti, vendar pa so njene pristojnosti omejene z zakonom. Druga težava, ki nastaja pri prenosu pristojnosti, je financiranje. Država po navadi ob prenosu pristojnosti ne zagotovi ustreznih finančnih sredstev za njihovo implementacijo.

Poseben izziv za prihodnost predstavlja možnost, da bi strateške naloge prevzemali župani ali drugi izvoljeni uradniki, da bi tako zagotovili prednostno obravnavo izzivov varnosti v mestih in odražali stališča lokalnih prebivalcev. Za izvajanje teh nalog bi morali biti imenovani javni uslužbenci, ki so sposobni delovati preko nekaterih objektivnih časovnih omejitev, kot so na primer volitve, kar bi jim omogočalo oblikovanje dolgoročnih strategij, ki ne bi bile pod političnimi pritiski. Toda moč ne bi smela biti popolnoma prenesena z javne policije in kazenskega pravosodja na lokalne akterje,

prednost bi morale imeti vzpostavljane močnejšega partnerstva med vsemi akterji na lokalni in državni ravni.

Intervjuvanci menijo, da obstaja potreba po izobraževanju in usposabljanju, ki se osredotoča na zagotavljanje varnosti v skupnosti. Akterji zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti imajo svoje lastne in samostojne sisteme usposabljanja in izpopolnjevanja, ti programi pa so problemsko naravnani in omejeni na določene težave. Tradicionalno kazensko pravosodje in policijske reaktivne strategije še vedno predstavljajo prevladujoči del kurikula obveznega, centraliziranega, državnega vodenelega programa usposabljanja ter sistema izobraževanja oz. certificiranja. Znanje urbanega varnostnega menedžerja bi moralo temeljiti predvsem na podiplomski ravni izobraževanja s področja kriminologije in kriznega upravljanja ter na interdisciplinarnem pristopu k reševanju problemov, na spretnostih za reševanje problemov in analitičnih sposobnostih, sposobnostih sporazumevanja in pogajanja s političnimi odločevalci ter raziskovalci in znanstveniki. Usposabljanje bi moralo odražati potrebe prakse na področju zagotavljanja varnosti v skupnosti in vključevati rezultate raziskav, da bi se s tem povezali teorija in praksa.

4 Zaključek

V nasprotju s statistiko evropskih držav, kjer več kot dve tretjini evropskega prebivalstva danes živi v urbanih območjih (The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe, 2012), je v državah z območja nekdanje Jugoslavije ta stopnja občutno nižja (Sarajevo 49 %, Ljubljana 50 %).

Kriminaliteta in nestabilnost v regiji Zahodnega Balkana ter posledično varnost v urbanih okoljih izhajajo iz različnih dejavnikov. Po vseh oboroženih (etničnih) konfliktih na tem območju danes zagotavljanju varnosti predstavlja največji izziv gospodarsko nazadovanje držav. Dejavniki negotovosti, kot sta revščina in brezposelnost, ki je posledica gospodarske krize v Evropi, postavljajo pred organe državne in lokalne oblasti nove izzive ter naloge. Druga najzahtevnejša vprašanja predstavlja naravne nesreče. Kriminaliteta, zlasti organizirana, se je na obravnavanem območju razširila tudi med vojno, predvsem zaradi slabe državne infrastrukture in šibkega gospodarstva. Njeno preprečevanje v teh državah je prednostna naloga državne policije, čeprav se relativno hitro razvija tudi zasebno-varnostni sektor (Sotlar, 2009). Druge organizacije so bolj resorativne narave ob socialni krizi ali naravnih nesrečah.

Kljub hitremu razvoju družbe in varnostnim izzivom, s katerimi se danes mesta soočajo, je razvoj poklicnega profila urbanega varnostnega menedžerja v analiziranih državah zelo zahteven projekt. Znanje in kompetence, s katerimi naj bi tak profil

razpolagal, bi morale zajemati vsebine kriminologije in kriminalne preventivne dejavnosti, večine in znanja za upravljanje z varnostjo, pravna znanja, vedenje o državni in lokalni upravi, politološka znanja in komunikacijske veščine. Najpomembnejše pa je, da mora imeti poklic urbanega varnostnega menedžerja zagotovljeno legitimnost na obeh ravneh – lokalni in državni –, ki zagotavlja finančno in logistično podporo, da ga sprejemajo drugi lokalni varnostni akterji in kar je najpomembnejše, da ima zagotovljeno legitimnost od državljanov. Danes tovrstne naloge opravljajo različni profili in poklici, umeščeni v različna delovna okolja in področja, vendar sodobno varnostno okolje nedvomno zahteva profesionalen poklicni profil v skupnosti, ki se bo sposoben odzvati na različne izzive.

Vse obravnavane države imajo univerzitetne programe, ki ponujajo znanje in spretnosti, potrebne za delo urbanih varnostnih menedžerjev. Na primer študijski program na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru omogoča študentom, da se seznanijo z osnovami menedžmenta, kazenskega pravosodja, kriminologije, kriminalistike, ekonomije, javne uprave, upravnega prava, sociologije, etike in človekovih pravic, policijskih pooblastil in veliko drugih tematskih področij (Meško in Vrhovnik, 2006). Podobne programe imajo tudi na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Beogradu, Fakulteti za varnost Univerze Svetega Cirila in Metoda iz Skopja ter Fakulteti za kriminalistiko, kriminologijo in varnostne vede Univerze v Sarajevu.

Kljub temu bi bilo pomembno in dobrodošlo vzpostaviti specializiran nacionalni ali mednarodni univerzitetni program, namenjen samo varnostnemu upravljanju v urbanih središčih. Obetavna projekta na tem področju, poleg obstoječih univerzitetnih programov kriminologije, kazenskega pravosodja in varnosti, sta tudi evropska projekta EEMUS¹⁵ in URBIS¹⁶.

Literatura

- Aebi, M. F., Cavarlay, B. A., Barclay, G., Gruszczynska, B., Harrendorf, S., Heiskanen, M. et al. (2010). *European sourcebook of crime and criminal justice statistics – 2010*. Den Haag: Ministry of Justice, Research and Documentation Centre (WODC).
- Agency for Statistics. (2012). About BiH. Pridobljeno na http://www.bhas.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=80&lang=en&Itemid=52
- Barham, J. (2011). *Europe's car thieves go upscale*. Pridobljeno na <http://www.securitymanagement.com/article/europes-car-thieves-go-upscale>
- Central Intelligence Agency. (2012). *The world factbook*. Pridobljeno na https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html
- City of Belgrade. (2004). *Facts about Belgrade*. Pridobljeno na <http://www.beograd.rs/cms/view.php?id=201201>
- City of Sarajevo. (2012). *About Sarajevo*. Pridobljeno na <http://www.sarajevo.ba/en/stream.php?kat=78>
- Croatian Bureau of Statistics. (2011). *Statistical yearbook of Republic of Croatia*. Zagreb: Croatian Bureau of Statistics.
- Croatian Bureau of Statistics. (2012). *Statistical information 2012*. Zagreb: Croatian Bureau of Statistics.
- Dimitrijević, V. (1973). *Pojam bezbednosti u međunarodnim odnosima*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije.
- Djurić, S. (2009). Qualitative approach to the research into the parameters of human security in the community. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(3), 541–559.
- Državna uprava za zaščito i spašavanje Republike Hrvatske. (2009). *Procjena ugroženosti Republike Hrvatske od prirodnih i tehničko tehnoloških katastrofa i velikih*. Zagreb: Državna uprava za zaščito i spašavanje.
- Encyclopedia of the nations*. (2012). Pridobljeno na <http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Croatia.html>
- European Forum for Urban Security. (2012). *The European Diploma on Urban Security Project*. Pridobljeno na <http://masterinurbansecurity.eu/index.php?id=31000&L=hipnpnpdfvn>
- Eurostat. (2012). *Crimes recorded by the police: Homicide in cities*. Eurostat.
- Feletar, P. (2009). The function of Zagreb as a factor of the transformation of the greater Zagreb girdle – with a separate commentary on daily migration. *Revija za geografijo - Journal for Geography*, 4(2), 61–70.
- Greene, J. R. (2011). Community policing and terrorism: Problems and prospects for local community security. V B. Forst, J. R. Greene in J. P. Lynch (ur.), *Criminologists on terrorism and homeland security* (str. 208–244). Cambridge: Cambridge University Press.
- Grizold, A. (1992). Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. V A. Grizold, *Razpوتا nacionalne varnosti* (str. 59–93). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hren, K., Čirjaković, J., Korenić, R., Kralj, A., Peceli, S., Grabnar, I. R. et al. (2011). *Sloveniji za 20. rojstni dan slovenski statistiki*. Pridobljeno na <http://www.stat.si/Brdo2011/doc/SLO-20-let.pdf>
- Institute for Informatics and Statistics. (2011). *Statistical yearbook of Belgrade 2010*. Belgrade: Institute for informatics and statistics.
- International Monetary Fund. (2012). *Data and statistics*. Pridobljeno na <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/weorept.aspx?sy=2012&ey=2012&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=66&pr1.y=11&c=963%2C962%2C960%2C942&s=NGDPDPC%2CLUR%2CLP&grp=0&a=#cs1>
- Jere, M., Sotlar, A. in Meško, G. (2012). Praksa in raziskovanje policijskega dela v skupnosti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(1), 3–13.
- Kešetović, Ž. (v tisku). Serbian police: Troubled transition from police force to police service. V G. Meško, B. Lobnikar, A. Sotlar in C. B. Fields (ur.), *Handbook of policing in Central and Eastern Europe*. Dordrecht: Springer.
- Kovčič Vukadin, I., Borovec, K. in Golub Ljubin, T. (v tisku). Policing in Croatia. V G. Meško, B. Lobnikar, A. Sotlar in C. B. Fields (ur.), *Handbook of policing in Central and Eastern Europe*. Dordrecht: Springer.
- Law on territorial organization of the local self-government in the Republic of Macedonia. (2004). *Official Gazette of the Republic of*

¹⁵ EEMUS: European Diploma in Urban Security (več na <http://masterinurbansecurity.eu/index.php?id=31814>).

¹⁶ URBIS je evropski raziskovalni projekt o urbani varnosti (več na <http://www.urbisproject.eu/index.php/en/>).

- Macedonia, (55/04). Pridobljeno na <http://www.libertas-institut.com/de/MK/nationallaws/Law%20on%20territorial%20organization%20of%20the%20LSG.pdf>
25. Meško, G. (2003). Novi stari trendi v preprečevanju kriminalitete na lokalni ravni: obujanje svetov za varnost in upanje na večjo varnost ljudi na lokalni ravni. V Z. Kanduč (ur.), *Kriminaliteta, družbeno nadzorstvo in postmodernizacijski procesi* (str. 165–177). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
  26. Meško, G. (2004). *Zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti*. Pridobljeno na http://www.inst-krim.si/fileadmin/user_upload/Gorazd_Me%C5%A1ko.pdf
  27. Meško, G. (2007). Občinski varnostni koordinator – izziv za varstvoslovje in varstvoslovce? *Varstvoslovje*, 9(3/4), 269–276.
  28. Meško, G. in Jere, M. (2012). Crime, criminal justice and criminology in Slovenia. *European Journal of Criminology*, 9(3), 323–334.
  29. Meško, G. in Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 28(2), 353–373.
  30. Meško, G. in Sotlar, A. (2012). Preprečevanje kriminalitete v lokalnih skupnostih – med ad hoc pristopi in na znanju temelječih preventivnih dejavnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(3), 229–239.
  31. Meško, G. in Vrhovnik, M. (2006). Občinski varnostni menedžer – nov izziv za varstvoslovje in varstvoslovce? V B. Lobnikar (ur.), *Raznolikost zagotavljanja varnosti* (str. 225–233). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
  32. Meško, G., Hirtenlehner, H. in Vošnjak, L. (2009). Izkušnje s kriminaliteto in občutek ogroženosti v Linzu in Ljubljani – preskus kognitivne teorije strahu pred viktimizacijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 60(4), 292–308.
  33. Meško, G., Maver, D. in Klinkon, I. (2010). Urban crime and criminal investigation in Slovenia. V G. Cordner, A. Cordner in D. K. Das (ur.), *Urbanization, policing, and security: Global perspectives* (str. 301–322). Boca Raton: CRC Press.
  34. Meško, G., Sotlar, A. in Kury, H. (2007). Polizei und private Sicherheitsdienste in Slowenien: Ergebnisse einer empirischen Untersuchung. *Kriminalistik*, 61(1), 31–40.
  35. Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B., Tominc, B. in Jere, M. (2012a). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru.
  36. Meško, G., Vošnjak, L., Muratbegović, E., Budimlić, M., Bren, M. in Kury, H. (2012b). Fear of crime in urban neighbourhoods: A comparative analysis of six capitals. *Varstvoslovje*, 14(4), 397–421.
  37. Ministerstvo za vnatrešni raboti Republika Makedonija. (2012a). Pokaracteristični krivični dela od opšt kriminal. Pridobljeno na <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=394>
  38. Ministerstvo za vnatrešni raboti Republika Makedonija. (2012b). Broj saobraćajni nezgodi vo periodot 2001–2012 godina. Pridobljeno na <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=388>
  39. Ministry of Interior of Canton Sarajevo. (2011). *Annual report of the work of the Canton Sarajevo Police Directorate*. Sarajevo: Ministry of Interior of Canton Sarajevo.
  40. Mirčeva, S. in Rajkovičevski, R. (v tisku). Policing in the Republic of Macedonia. In G. Meško, B. Lobnikar, A. Sotlar in C. B. Fields (ur.), *Handbook of policing in Central and Eastern Europe*. Dordrecht: Springer.
  41. MUP Republike Srbije. (2012). *MUP Republike Srbije u 2011. godini*. Beograd: MUP Republike Srbije.
  42. Nobilo, M. (1988). Pojam sigurnosti u terminologiji medunarodnih odnosa. *Politička misao*, 25(4), 69–80.
  43. Nurković, R. in Gekić, H. (2011). New spatial development processes of urbanisation of Sarajevo. *Journal of Settlements and Spatial Planning*, 2(2), 109–114.
  44. Overseas Security Advisory Council. (2011). *Serbia 2011 crime and safety report*. Pridobljeno na <https://www.osac.gov/Pages/ContentReportDetails.aspx?cid=10532>
  45. Overseas Security Advisory Council. (2012). *Macedonia 2012 crime and safety report*. Pridobljeno na <https://www.osac.gov/Pages/ContentReportDetails.aspx?cid=12283>
  46. Pečar, J. (2001). Policija in (lokalna) skupnost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(2), 132–140.
  47. Péteri, G. (2001). Foreword. V E. Kandeve (ur.), *Stabilization of local governments* (str. 16–18). Budapest: OSI Local Government and Public Service Reform Initiative.
  48. Policijska uprava Ljubljana. (2011a). *Poročilo o delu Policijske uprave Ljubljana za leto 2011*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
  49. Policijska uprava Ljubljana. (2011b). *Predstavitev varnostnih razmer na območju Mestne občine Ljubljana v obdobju 2005–2010*. Pridobljeno na <http://www.google.si/url?sa=t&ct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ljubljana.si%2Ffile%2F954611%2F9--toka--predstavitev-varnostnih-razmer.pdf&ei=b2alUL68G8aC4ASkz4GwDA&usq=AFQjCNFhBBopEv4YUHOYVO2R-OYonAJ96g>
  50. Rebernik, D. (2004). Razvoj prebivalstva v ljubljanski urbani regiji. *Dela*, (22), 89–99.
  51. Sić, M. (2007). Spatial and functional changes in recent urban development of Zagreb. *Dela*, (27), 5–15.
  52. Sotlar, A. (2009). Post-conflict private policing: Experiences from several former Yugoslav countries. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(3), 489–507
  53. Sotlar, A. in Tominc, B. (2012). Zaznava deklarativnih virov ogrožanja nacionalne varnosti v slovenski družbi. *Varstvoslovje*, 14(3), 231–258.
  54. State Statistical Office Republic of Macedonia. (2012). *Statistics by theme*. Pridobljeno na http://www.stat.gov.mk/SoopstenijaPoOblasti_en.aspx
  55. Statistical Office of the Republic of Serbia. (2011). *Statistical yearbook*. Belgrade: Statistical Office of the Republic of Serbia.
  56. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Demografsko socialno področje*. Pridobljeno na <http://www.stat.si/TematskaKartografija/Maplist.aspx?lang=eng&field=13>
  57. Statistični urad Republike Slovenije. (2012). Projekt statistike razvoja podeželja – Upravno-teritorialna razdelitev. Prevzeto na http://www.stat.si/tema_sposno_upravno_podezelje_prestavitev.asp#OECD
  58. Stenning, P. (2009). *Governance and accountability in a plural policing environment – the story so far*. Pridobljeno na <http://www.stat.si/TematskaKartografija/Maplist.aspx?field=13>
  59. Svet Evrope. (1992). *The European urban charter*. Strasbourg: Council of Europe.
  60. Taleski, D. (2005). *Decentralisation in the Republic of Macedonia: The last step across the abyss*. Pridobljeno na http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Decentralisation_ks.pdf
  61. Tamási, B. in Grósz, Z. (2012). Prevention of natural disasters in Bosnia and Herzegovina. *Academic and Applied Research in Military Science: An International Journal of Security, Strategic, Defense Studies and Military Technology*, 9(1), 175–182.

62. Tavares, C., Thomas, G. in Bulut, F. (2012). *Eurostat statistics in focus: Population and social conditions: 6/2012*. Bruxelles: European Union.
63. The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe. (2012). *Urbanisation*. Pridobljeno na <http://www.greenpackonline.org/english/threats-and-pressures.php?id=05-03>
64. The South Eastern Europe Regional Disaster Risk Management Programme. (2011). *IPA beneficiary disaster risk reduction needs assessment, Republic of Croatia*. Zagreb: UNEP.
65. The South Eastern Europe Regional Disaster Risk Management Programme, UNDP Serbia. (2011). *IPA beneficiary country needs assessment Serbia*. Pridobljeno na <http://www.gripweb.org/gripweb/?q=countries-risk-information/documents-publications/ipa-beneficiary-country-needs-assessment-serbia>
66. The South Eastern Europe Regional Disaster Risk Management Programme, UNDP Macedonia. (2011). *GRIPWEB*. Pridobljeno na <http://www.gripweb.org/gripweb/?q=content/see-regional-drm-programme-see-rdrmp0>
67. Tominc, B. in Sotlar, A. (2011). The politics of peacekeeping: The case of former Yugoslavia. V G. Meško, A. Sotlar in J. Winterdyk (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Social control of unconventional deviance: Conference proceedings* (str. 457–483). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
68. Tošić, B. (2001). System of centers, the city of Belgrade and territorial organization of Serbia. *Dela*, (31), 55–78.
69. United Nations Development Programme. (2012). *Croatia*. Pridobljeno na <http://www.undp.hr/show.jsp?newscontainer=147220&page=51912&singlenewsid=146486>
70. United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2007). *Hyogo framework for action*. Pridobljeno na <http://www.unisdr.org/we/inform/publications/1037>
71. United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2012). *PreventionWeb*. Pridobljeno na <http://www.preventionweb.net/english/countries/europe/>
72. United Nations Office on Drugs and Crime. (2008). *Slovenia*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime. Pridobljeno na <http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Slovenia.pdf>.
73. Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje. (2012). Ocenjevanje ogroženosti Slovenije z naravnimi in drugimi nesrečami. Pridobljeno na <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=ogl.htm>
74. URBIS. (2012). *Urban manager for security, safety and crisis management*. Pridobljeno na <http://www.urbisproject.eu/index.php/en/>
75. Verlič Dekleva, B. (1991). Kriza razvojne prostorske paradigme v Jugoslaviji. *Družboslovne razprave*, 8(12), 90–101.
76. Yanjiu, R. (1980). Population reproduction and migration in Yugoslavia since World War 2. *Medlin*, (3), 58–62.
77. Zagreb Police Directorate. (2011). *Annual report of the work of Zagreb Police Directorate 2011*. Zagreb: Ministry of the Interior.
78. Združeni narodi. (2007). *Enhancing urban safety and security: Global report on human settlements 2007*. London: United Nations Human Settlements Programme.

Perspectives of Urban Security Management in Western Balkans

Bernarda Tominc, Teaching Assistant in National Security System, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia, e-mail: bernarda.tominc@fvv.uni-mb.si

This article addresses urban security management in the capitals of former Yugoslav republics: Ljubljana (Slovenija), Zagreb (Croatia), Sarajevo (Bosnia and Herzegovina), Belgrade (Serbia) and Skopje (FYR Macedonia). In analysing urban security, we are adopting a human security perspective, the concern of which is the safety and security of people, not national or international security. With the term contemporary threats we address a spectrum of contemporary security issues, and our focus in the article is posed to crime and natural disasters. The United Nations' report on urban safety and security highlights concerns relating to urban security that can be addressed through appropriate urban policy, planning, design and governance. In addition, we find participation of various national and local actors in providing security in cities as crucial. Special skills, knowledge, and integrity are prerequisites for successful work of urban managers for security, safety and crisis management.

A comparative study based on semi-structured interviews with municipal security experts and officials, as well as university researchers, who deal with or manage security issues, was conducted, and interviewees identified the most and least challenging security issues/problems and priorities. They assessed strategies of security management in their cities and expressed their opinion on collaboration of various state, and local organizations which jointly contribute to the provision of security and safety in urban settings. Furthermore, interviewees evaluated the required competencies, knowledge, and skills required for urban security managers with the purpose of improving safety and security management and coordination of the provision of security and safety more efficiently and effectively. The article also presents a secondary analysis of statistical data on crime and public disorder offences which are the most burdensome security issues in the cities along with the natural disasters and factors of uncertainty (poverty, unemployment, low birth rate).

Keywords: urban security, security manager, urban environment, former Yugoslav states

UDC: 351.78